

Barcsai Károly: A magyar tanítóképzés újjászervezése. Győr, 1921. Gross Gusztáv ny. (N. 8-r., 52 l.)

Dr. Pintér Jenő (szerk.): A budapesti tankerület 2. számú értesítője. 1920—1921. Bpest, 1921. Franklin-T. ny. (N. 8-r., 40 l.) Ára 20 K.

Bene Lajos: A nép gondozása. Eger, 1921. Egri nyomda r.-t. (8-r., 111 l.) Ára 45 K, bérmentes küldéssel 50 K.

Fekete József: A népfőiskolai gondolat. — Czettler Jenő dr.: A magyar népfőiskola. (Az Országos Szabadoktatási Tanács kiadványai. Sajtó alá rendezte Pályi Sándor. 1920/21. 1. szám. — Különlenyomat a *Néptanítók Lapjának* 1921. évi 8—12. számából.) Bpest, 1921. (8-r., 13+6 l.)

Deptner Tibor dr.: A magyar népfőiskolai mozgalom története. (Az Orsz. Szabadokt. Tanács kiadványai. 1920/21. 2. szám. — Különlenyomat a *Néptanítók Lapjának* 1921. évi 8—12. számából.) Bpest, 1921. (8-r., 24 l.)

Neményi Imre dr.: Népfőiskolák. (Az Országos Szabadoktatási Tanács kiadványai. 1920/21. 3. szám. — Különlenyomat a *Néptanítók Lapjának* 1921. évi 8—12. számából.) Bpest, 1921. (8-r., 12 l.)

Deptner Tibor dr.: A magyar gazdaszövetség és a falusi szabadtanítás. (1896—1920.) (A Szabad Lyceum kiadványai. Sajtó alá rendezték Pályi Sándor és Deptner Tibor dr. 1921. 31. szám. — Időszerű kérdések. Az 1921. évben rendezett tanfolyamok előadásai. II. — Különlenyomat a *Magyar Gazdák Szemléjének* 1921. évi januári számából.) Bpest, 1921. (N. 8-r., 12 l.)

Dénes Szilárd: Arany János kisújszállási tanítósa. (Különlenyomat a *Budapesti Szemlének* 1921. évi január-februári füzetéből.) (N. 8-r., 14 l.)

F. W. Foerster: Az élet művészete. Kiadja a Szociális Missziótársulat. Harmadik, javított kiadás. Bpest, 1921. Stephaneum ny. (8-r., 284 l.) Ára 60 K.

SZEMLE.

Nemzetközi oktatásügy.

1. A háború előtt sokan sanda szemmel nézték azt, amit nemzetközi oktatásügynek lehet nevezni; a háború alatt az emberek részben ujjongtak, részben sajnálkoztak összeomlásán és most, amikor a háborút még korántsem hevertük ki, itt-ott máris jelentkezik a művelt világ kultúráját *külsőleg* összekapcsoló, óriás terjedelmű úgynevezett nemzetközi oktatásügy, amely közel sem olyan veszedelmes, mint a hozzá nem értők el szeretnék hitetni, sőt ép ma, az újjáépítés súlyos idejében olyasminek bizonyul, ami, sajnos, még nincs meg. Ha itthon vagy a külföldön szétnézünk, valóban azt látjuk, hogy a háborúnak kártevésai után, amelyek közművelődési téren is mind érezhetőbbé válnak, minden országban megkezdődött a romok eltakarítása, megindult a szellemi építkezés (amelynek anyaga ma, óh, mennyivel olcsóbb az anyaginál) és a szakembereket valóságos reformláz fogja el, amelynek során mindenütt érthető érdeklődéssel nézik, hogy a másik, a szomszéd hogyan fog ehhez a nehéz munkához. Az ilyen kérdésekkel hivatásszerűen foglalkozók tudják legjobban, hogy ez a nemzetközi

tájékozódás már a háború előtt is mekkora nehézségekkel járt, ugyanők tapasztalják most, hogy ez az eligazodás ma, a régi kötelékek megszűnése után, az irigységtől és féltékenységtől súlyosbitva, szinte legyőzhetetlen akadályokba ütközik. Pedig mennyi erőmegtakarítással és okulással járna egy olyan központi intézmény, amely magában foglalná a különböző országok iskolai intézményeire vonatkozó adatokat: törvényeket, szervezeti szabályzatokat, utasításokat, statisztikát stb. és az érdeklődőknek a szükséghez képest rendelkezésre bocsátaná. Lám, a világ mezőgazdasági termelésének szemmel tartására Rómában már 1905 óta fennáll az *Institut International d'Agriculture* és a kereskedelmi világstatisztika érdekében mostanában állítottak fel Brüsszelben egy hasonló intézményt, amely a statisztikai adatokon kívül össze fogja gyűjteni a kereskedelmi törvényeket és szerződéseket és amelyhez már eddig 16 állam csatlakozott. Újabban több ízben hangoztatták annak szükségességét, hogy megalakítsák a mezőgazdák és földművesek nemzetközi szervezetét. Emellett szállt síkra legutóbbi ceglédi beszédében (jún. 12.) nagyatádi Szabó István is, hangsúlyozva, hogy ilyen nemzetközi szervezkedés egyúttal előnyös visszahatással van a nemzeti érdekekre. Egy nappal később a Havas-ügynökség jelentette, hogy a francia kamara elfogadott egy törvényjavaslatot, amely az emberek és az állatok táplálékának elemzésére egységes eljárást ír elő, úgyszintén egy második törvényjavaslatot, amely egy erre a célra szolgáló nemzetközi intézet felállítására vonatkozik. Mindkét egyezményt Magyarország is aláírta. Vajjon mikor kerül sor ilyesmire a «szellemi táplálék» dolgában és miért késett mindeddig? Ezek a kérdések érdekes és tanulságos művelődésbölcséleti fejtegetésekre vezethetnének. Hogy ilyesmire eddig közoktatásügyi vonatkozásban még nem került sor, azt a kedvezőtlen viszonyok és véletlenek mellett főleg annak a világszerte megnyilatkozó felfogásnak tulajdoníthatjuk, amely az elméletben, értsd szóval való magasztalás mellett a gyakorlatban, azaz tettekben mégis mostoha szerepet juttatott a közművelődésnek. Ennek ellenére értékes kezdeményezésekben a múltban sem volt hiány. A washingtoni *Bureau of Education* az Egyesült-Államok részére volt ilyen tekintélyes és eredményes központ, az *Instituto Pedagogico Centro-Americano* (1908) a középamerikai államok részére. Mindkettő hivatalos jellegű. Hogy az oktatásügy különböző ágaiban mely nemzetközi intézmények, kapcsolatok stb. álltak fenn, arról részletesen és hitelesen beszámol a brüsszeli *Office Central des Institutions Internationales* kiadásában eddig megjelent két hatalmas évkönyv *Annuaire* (I. I. köt. 1908—9, 919—39. l.; II. köt. 1910—11, 1605—1725. l.). Ilyen magánjellegű intézmény volt a háború kitöréséig a belga Edward Peeters által néhány lelkes tanférfit közreműködésével Ostendében szervezett *Bureau International de Documentation Educative*, amelynek szolgálatában állt a *Minerva* c. többnyelvű folyóirat. E sorok írója több idevágó indítványt terjesztett az 1900. évi párisi nk. főiskolai kongresszus elé (I. *Revue Internationale de l'Enseignement* 1899, 73—5 l.), így pl.: három világnyelven megjelenő nk. tanügyi folyóirat, a közökt. minisztériumok és ped. társaságok kiadványainak kötelező csereviszonya, hivatalos külföldi tanügyi szaktudósítók (attasék) szervezése, országonként tanügyi tudakozó és tájé-

koztató hivatalok felállítására, a kultuszminiszterek v. kiküldötteik nk. értekezlete stb. *Institut International Pédagogique. Bulletin International et Officiel de l'Enseignement* c. füzetében (Bern 1905, 7. l.) részletesen kifejtette a címben foglalt két intézménynek hivatását, szervezetét és előnyeit; majd itthon és a külföldön síkra szállt azért, hogy a közokt. minisztériumokban külön szakosztályokat szervezzenek a külföldi közoktatásügy részére. Ugyanekkor merült fel a luzerni nk. békekongresszuson egy kormányközi tanügyi értekeztet eszméje, amelyet az akkori francia közokt. miniszter, Briand is felkarolt, úgyszintén Rava olasz közokt. miniszter. Az előbbi ezen sokat ígérő vállalkozásban a további kezdeményezésre Apponyi kultuszminisztert kérte fel, aki ebben az ügyben minisztériumában szaktanácskozást is tartott (l. Zeitschrift f. d. Realschulevesen 1909, 449—63. l.). 1912-ben az Egyesült-Államokba származott át az eszme, amelynek megvalósítására az amerikai kormány a németalföldit kérte fel. Ezt a nk. hivatalos közoktatásügyi értekezletet eredetileg 1913-ban, majd 1914 őszen kellett volna megtartani Hágában, de a háború kitörése ennek is útját állta (l. Népt. Lapja 1913, 40. sz.) Ezt a propagandát a háború alatt sem szüneteltettük, amikor a *Mitteleuropa* jelszó diadalmos felkarolásának idejében egy középeurópai hivatalos tanügyi értekezlet megtartása mellett szálltunk síkra a jövőben reánk háruló közös nagy közoktatásügyi kérdések tisztázása érdekében (l. «Kultur-gemeinschaft», *Neue Jahrbücher für Pädagogik*, 1916, 35—44. l.). A mai világhelyzetnek megfelelően a «középeurópai» jelző, noha szerintünk jelentőségét még most sem nem veszítette el, európai értelemben bővítésre szorul.

2. A mult adatainak ez a rövid áttekintő összefoglalása mintegy történeti háttérül szolgálhat annak a mozgalomnak, amely egy egyetemesen érzett, de ezideig csak részben bevallott szükséglet megnyilatkozásaként immár itt is, ott is jelentkezik. Térkimelésből csak egy folyóiratot ragadunk ki, a londoni *Education* 1920. évfolyamát, amelyben a következő idevágó adatokra bukkantunk: Az angol és francia közokt. kormány között megegyezés jött létre, amelynek értelmében fiatal francia középisk. tanárok és tanárnők egy év tartamára angol középiskolákhoz osztatnak be szolgálattételre (máj. 14.). Az egyetemi képzésű nők nk. szövetsége, amelynek célja a főiskolát végzett nők szellemi és anyagi érdekeinek megóvása a különböző nemzetek között, megtartotta első közgyűlését (júl. 9., 16.). Az oxfordi egyetemi tanárok a barátságos érintkezésnek és tudományos együttműködésnek újra való megkezdése ügyében a német és osztrák egyetemek tanáraihoz levelet intéztek, amelyre azok kedvezően válaszoltak (okt. 22., nov. 12.). Fisher, angol közokt. miniszter, a British Association neveléstudományi szakosztályában tartott előadásban kitért az idegen egyetemi hallgatókra és kifejezte abbéli meggyőződését, hogy a háború után számos külföldi hallgató, aki előbb Bécsnek v. Berlinnek vette útját, most Angliát fogja felkeresni. Az amerikai hallgatók beözönlése már megkezdődött (szept. 3.). Végül a folyóiratnak nov. 5-i száma bő kivonatban közli azt az emlékiratot, amelyet «Az értelmi kapcsolatok és a főiskolai továbbképzés nemzetközi szervezése» ügyében D. V. Naser, a dánországi egyet. hallgatók nemzetközi bizottságának elnöke terjesztett a British Association elé,

amely az abban kifejtett eszmék és tervek tanulmányozása ügyében külön bizottságot küldött ki. Naser a tudomány szabadsága és felvirágoztatása érdekében sürgeti a nemzetközi értelmi kapcsolatok felújítását és a háború előtt kezdett ilyen törekvéseknek és intézményeknek szélesebb alapon való továbbfejlesztését. Konkrét javaslatai első sorban az egyetemi és későbbi tanulmányokra vonatkoznak, mert ezeknek nk. szervezése legjobban biztosíthatja a modern civilizáció fejlődését. — Így az angolok és a semlegesek. Hogy a franciák még nem jutottak el erre a belátásra, vagy ha eljutottak is, nem merik nyíltan hangoztatni, azt az ő eszmeviláguknál és megrögzött gyűlölködési szenvedélyüknél fogva mindenki érthetőnek fogja találni. Ez azonban legfeljebb késleltetni fogja az új erőre kapott mozgalmat, de feltartóztatni nem. Azoknak, akik a művelődés megmentésére hivattak és hajlandók is, hazafias és egyúttal egyetemes emberi kötelességük, hogy ebben a törekvésben összefogjanak és minden kedvező alkalmat felhasználjanak. Mi úgy gondoljuk, hogy ezek a nagy eszmék és velük kapcsolatos intézmények a népszövetség támogatására alakult egyesületek szövetségének fórumáról indulhatnak világ-hódító körútjukra.¹ Mondanom sem kell, hogy ki lehetne a kezdeményező; az, akit itthon és a külföldön erre legilletékesebbnek tartanak: *Apponyi* Albert gróf, aki ilyen értelmű kezdeményezésével csak gyarapítaná azokat a hervadhatatlan érdemeket, amelyeket a hazai és világkultúra körül már eddig is szerzett.

K. F.

VEGYES.

A neveléstudomány a magyar egyetemeken.² Egyetemeink tanárai az 1921—22. tanévnék I. felére a következő pedagógiai vagy pedagógiai vonatkozású előadásokat hirdették:

A budapesti Pázmány Péter-tudományegyetemen: 1) A bölcsészettudományi karon: Dr. Finácz Ernő ny. r. tanár: 1. Neveléstörténet. (Görögök és rómaiak.) Hetenként 3 óra. 2. Pædagogiai irányok és elméletek. Hetenként 2 óra. 3. A középiskolák rendtartása. (Elsősorban a tanárképző-intézeti tagok számára.) Heti 1 óra. — Dr. Pauler Ákos ny. r. tanár: Gymnasiunai pædagogia. Hetenként 1 óra. — Dr. Weszely Ödön magántanár: A tanítás módszere és technikája. Hetenként 2 óra. — Dr. Domanovszky Sándor ny. r. tanár: A magyar iskoláztatás története. Hetenként 4 óra. — Dr. Méhely Lajos ny. r. tanár: A zoologia tanításának módszere. (Tanárképző-intézeti előadás.) Hetenként 2 óra. — Dr. Juba Adolf magántanár: 1. Iskolaegészségtan. (I. rész. Az építés hygienéje. II. rész. A tanítás hygienéje.) Hetenként 2 óra. 2. Iskolaegészségtani kirándulások. Havonként egyszer. — Tanárképző-intézeti előadások: Dr. Waldapfel János: 1.

¹ Tárgyunknak a népszövetséggel kapcsolatos újabb fejleményeivel *A nevelésügy mint világtényező* c., közlésre váró cikkünkben foglalkozunk. Itt említjük meg, hogy *Nemzetközi mozgalmak* c. szemlénket, amely ebben a folyóiratban 1913-ban indult meg, de 1918-ban megszakadt, mihelyt a viszonyok megengedik, az 1921. évet bezárólag külön szándékoznunk kiadni.

K. F.

² Az illető egyetem tanrendje nyomán.